

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
411-21/2024
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 13229 датум: 30.5.2024.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ИЛИ СЕ МОГУ
НАЛАЗИТИ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Казнено-поправном заводу у Шапцу

Београд, мај 2024. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и КликАктив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 82/22 од 22. јула 2022. године.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВА	Казнено-поправни завод у Шапцу (КПЗ Шабац)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	23. април 2024. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Контролна посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања по препорукама НПМ
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова НПМ
САСТАВ ТИМА	Чланови тима: Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

У уводном разговору са управником КПЗ Шабац представљен је тим и циљ посете и прибављене поједине информације од значаја за предмет посете. Након тога, тим НПМ је, у Служби за обезбеђење и Служби за здравствену заштиту обавио разговоре са запосленима и остварио увид у релевантну документацију. Такође, обављени су ненадзирани разговори са лицима која се налазе у затвореном одељењу.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Члановима мониторинг тима НПМ пружене су тражене информације, омогућен увид у затражену документацију и ненадзирани разговори са лицима лишеним слободе по избору чланова тима.

1.3. ПРЕТХОДНА ПОСЕТА

НПМ је 8. фебруара 2022. године обавио посету Заводу, у складу са утврђеном методологијом која је развијена ради остваривања циља посете, односно провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. О овој посети је сачињен Извештај⁴ са препорукама за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања према лицима лишеним слободе. Извештај је достављен КПЗ

⁴ Извештај о посети Казнено-поправном заводу у Шапцу 411-5/2022, дел.бр. 6704 од 14.3.2022. године

Шабац и Управи за извршење кривичних санкција, који су обавестили НПМ о мерама предузетим ради поступања по препорукама.

Током ове, контролне посете, НПМ је пратио на који начин је поступљено по упућеним препорукама. У овом извештају су представљени налази до којих је НПМ дошао.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ

2.1. ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА НПМ ИЗ 2022.ГОДИНЕ

1.ПРЕПОРУКА НПМ:

КПЗ Шабац ће лицима разврстаним у затворено одељење омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

На дан посете у Заводу се налазио 81 осуђеник од којих је њих 22 било разврстано у затворено одељење, 19 прекршајно кажњених и 87 притвореника.

Затворено одељење располаже са два простора за боравак на свежем ваздуху. Према наводима лица са којима је тим НПМ обавио разговоре, боравак на свежем ваздуху траје између 1,5 и 2 сата, за које време могу да шетају и играју кошарку. Према наводима лица лишених слободе, дешава се да не желе у шетњу па остају у спаваоници.

Унутар завода постоји и теретана коју могу да користе сва лица разврстана у затворено одељење завода, као и лица на извршењу мере притвора. Ипак, лица и даље бирају између тога да ли ће на шетњу или у теретану у затвореном, а према њиховим наводима о томе се међусобно договарају. Руководство Завода наводи да је због броја лица лишених слободе немогуће организовати активности тако да сви имају и два сата боравка на отвореном и довољно времена за коришћење теретане.

С тим у вези НПМ напомиње да би сви затвореници морали одређено време током дана да проводе на свежем ваздуху, због чега би им требало дати могућност да теретану, уколико желе, користе у терминима одвојеним од времена посвећеног шетњи – боравку на свежем ваздуху, а не уместо њега.

2.ПРЕПОРУКА НПМ:

КПЗ Шабац ће обезбедити услове за радно ангажовање лица разврстаних у затворено одељење.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Ситуација у погледу радног ангажовања лица разврстаних у затворено одељење је непромењена и једина могућност је обављање послова редара. Ово актуелно обављају двојица осуђеника и за то примају новчану накнаду. Руководство Завода наводи да не постоје услови за друге послове. Имајући разумевање за чињеницу да је у заводу тешко обезбедити услове за радно ангажовање што већег броја осуђеника, **НПМ ипак сматра да Завод треба да уложи додатне напоре у правцу стварања наведених услова.** Ово посебно имајући у виду да је рад осуђеног саставни део програма поступања, те да је сврха рада да

осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију.

3.ПРЕПОРУКА НПМ:

КПЗ Шабац ће предузети мере са циљем да припадници Службе за обезбеђење не носе гумене палице на видљив начин у просторијама затвореног одељења и одељења притвора.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Припадници Службе за обезбеђење које је тим НПМ затекао у затвореном одељењу приликом обиласка нису на видљив начин носили гумене палице.

4.ПРЕПОРУКА НПМ:

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у КПЗ Шабац ангажовао најмање један лекар на неодређено време.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

КПЗ Шабац и даље нема запосленог лекара, већ лекар специјалиста психијатрије из Опште болнице у Шапцу на основу уговора долази у Завод три пута недељно и обавља како психијатријске тако и прегледе опште праксе. Завод има 2 медицинска техничара која су запослена за стално.

Иако је новом систематизацијом радних места за радно место лекара предвиђено да се стаж осигурања рачуна у увећаном трајању, и даље нема заинтересованих лекара за рад у заводу, те се нико није пријавио на конкурс који је био расписан за ово радно место. Руководство завода наводи да су поред Шапца без успеха покушали да обезбеде лекаре и у околним местима, те да ће наставити да предузимају активности у циљу ангажовања лекара у заводу.

2.2. ДРУГА ПИТАЊА

У односу на стање из претходне посете, током ове посете НПМ је уочио да је завод предузео значајне активности у циљу унапређења материјалних услова. Комплетан један део објекта је надограђен, сређена је просторија за отворене посете и групни рад, отворена је и сређена теретана за запослене, две амбуланте, службене канцеларије, горе поменуте просторија за дневни боравак у затвореном одељењу и већа спаваоница у приземљу. Радови су и даље у току, актуелан је проблем са влагом на зидовима због воде која избија из цеви, а у тренутку посете сређиване су просторије у затвореном одељењу које користе службеници обезбеђења и спаваонице лица лишених слободе. Просторије које се актуелно користе је потребно средити – појављује се влага, намештај је похабан или поломљен, санитарни уређаји су поломљени или истрошени од употребе итд. Посебно, справе у теретани у затвореном одељењу су истрошене од употребе, а поједине и поломљене. Руководство наводи да је у плану да све просторије среде до краја године.

НПМ би желео да од КПЗ Шабац добије информације о плану реновирања преосталих просторија и спаваоница у затвореном одељењу.

Током претходне посете НПМ је информисан да је у плану да се једна већа просторија која се користила за свечане догађаје преуреди у спаваоницу за прекршајно кажњена лица, чиме би се раздвојили од осуђених и на тај начин формирало одељење за извршење казне за прекршај. У складу са тим, једна већа просторија је преуређена у спаваоницу. Она је површине око 56 m² и намењена је за смештај 16 лица, односно у њој се налази 8 кревета на спрат. У оквиру спаваонице је и мањи мокри чвор, који је издвојен у посебну просторију и у њему се налазе лавабо са чесмом, чучавац са испирачем и туш. Просторија је затечена чиста, проветрена и добро осветљена. Лежајеви су опремљени новим душецима.

Ипак, у овој просторији се у време посете нису налазила прекршајно кажњена лица већ је у истој било смештено 10 осуђених лица разврстаних у затворено одељење. Према службеним наводима, ово из разлога што се у време посете у заводу налазило укупно 19 прекршајно кажњених лица, од ког броја је 17 њих било у полуотвореном или отвореном одељењу, те да, имајући у виду број лица лишених слободе и смештајне капацитете којима завод расположе није било целисходно да два прекршајно кажњена лица бораве сама у просторији капацитета за 16 лица.

Новоформирана просторија у затвореном одељењу

Такође, приликом претходне посете НПМ је информисан и о томе да Завод планира да једну просторију у затвореном одељењу преуреди у просторију за дневни боравак. Обиласком затвореног одељења утврђено је да је просторија за дневни боравак у затвореном одељењу надограђена на постојећи објекат и опремљена. У просторију се улази из ходника у ком су и спаваонице у затвореном одељењу. Површине је око 46 m² и у њој се налазе телевизор, две угаоне гарнитуре са мањим столовима, већи број столова и столица и полица, на којој је електрични решо. Уочене су и разне друштвене игре. Намештај је нов,

просторија је чиста, проветрена и добро осветљена. Ипак, она још није стављена у употребу и према најавама руководства завода очекује се у наредном периоду.

Дневни боравак у затвореном одељењу

НПМ би желео да од КПЗ Шабац добије потврду да је просторија за дневни боравак у затвореном одељењу у употреби, као и информације о режиму њеног коришћења од стране лица која се налазе у овом одељењу.

НПМ је током посете остварио увид и у поједине Извештаје лекара о повредама и уочио да подаци о начину настанка повреда, које даје лице лишено слободе приликом лекарског прегледа, не садрже детаљне наводе лица о околностима под којима је дошло до повреде (где, када, како, ко), а ни детаљан опис повреда, односно, не садрже детаљније податке у смислу навођења ближих карактеристика повреде (изглед, величина, прецизнија локализација, број, боја и др). Такође, у појединим извештајима није био попуњен део „мишљење лекара о повезаности навода о начину настанка повреда и нађених повреда“, а на појединим шемама тела уочене повреде нису биле уцртане.

НПМ на овом месту истиче важност лекарског прегледа и улоге заводског лекара, који је вероватно прво лице којем се потенцијална жртва злостављања може пожалити на лоше поступање према њему. Лекари дају изузетан допринос у борби против злостављања лица лишених слободе детаљним евидентирањем како навода лица о начину настанка повреда тако и њиховим детаљним описивањем. Само такви медицински докази омогућавају адекватну истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца.

1.

ПРЕПОРУКА

У КПЗ Шабац, када се утврди да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

